

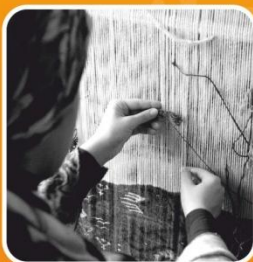

وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

۲۲

مباحثی در حوزه سیاستگذاری اجتماعی

برنامه‌های حمایت اجتماعی در ترکیه

عنوان: برنامه‌های حمایت اجتماعی در ترکیه

(Social Assistance Programs: Case Study of Turkey)

از گزارش: سازوکارهای هدفمندی نظام‌های تور ایمنی اجتماعی در کشورهای عضو سازمان همکاری اسلامی
"Targeting Mechanisms of the Social Safety Net Systems in the COMCEC Region",
(COMCEC Coordination Office, December 2013)

مترجم: جعفر خیرخواهان؛ ویراستار تخصصی: یعقوب اندایش؛ ناظر چاپ: ابراهیم نجار؛ چاپ: تکثیر سادات.

کلیدواژه‌ها: حمایت اجتماعی، تور ایمنی اجتماعی، کاهش فقر، هدفمندی کمک‌ها

وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی؛ معاونت رفاه اجتماعی؛ دفتر مطالعات رفاه اجتماعی

شماره گزارش: ۲۲؛ تاریخ انتشار: مهرماه ۱۳۹۳

معاونت رفاه اجتماعی از همکاری و حمایت مالی و معنوی برنامه عمران سازمان ملل متحد (UNDP) در

تولید و چاپ این گزارش به منظور کمک به ارتقاء رفاه اجتماعی در کشور قدردانی می‌کند.

چکیده:

اینک در سطح جهانی شاهد افزایش علاقه به سیاست‌های حمایت اجتماعی به طور عام و تورهای ایمنی اجتماعی به طور خاص هستیم. چنین روندی در واقع یک پاسخ به ماندگاری فقر شدید در بیشتر کشورها و نیاز به واکنش نشان دادن دولت‌ها در قبال بحران‌های اقتصادی و نیز افزایش شدید قیمت مواد غذایی بوده است. کشورهایی که موفق به ایجاد تورهای ایمنی اجتماعی کارآمدتر شده‌اند شاهد ترویج فرصت‌های اقتصادی و نیز ارتقای ظرفیت تولیدی فقرا برای غلبه بر فقر بوده‌اند.

با وجود این واقعیت که هدف توسعه هزاره برای نصف شدن فقر جهانی از سال ۱۹۹۰ تا ۲۰۱۵ بسیار زودتر تحقق یافته است، تعداد زیادی از مردم هنوز در شرایط فقیرانه‌ای زندگی می‌کنند. نکته مهم اینکه برای کشورهای با درآمد متوسطی مثل ایران و ترکیه، خط فقر حداکثر تعیین شده ۲ دلاری بانک جهانی مناسب و موضوعیت خود را از دست داده است و خط فقر باید در سطوح بالاتری برای مثال ۵ دلار تعریف شود. علاوه بر این فقر درآمدی به تنهایی برای اندازه‌گیری فقر کفایت نمی‌کند و باید سایر جنبه‌های محرومیت انسانی که در قالب فقر چندبعدی معنا پیدا می‌کند محاسبه و بررسی شود. بدین منظور در این گزارش از شاخص توسعه انسانی (HDI) برنامه توسعه سازمان ملل (UNDP) نیز استفاده شده است. در این بررسی به کارآمدی و اثرگذاری سیاست‌های هدفمند تور حمایت اجتماعی در کشور ترکیه برای کاهش فقر پرداخته شده است. شواهد و داده‌های موجود طی ده تا پانزده سال گذشته در ترکیه نشان می‌دهد چگونه این کشور توانست مسائل مرتبط با نشتی (یعنی شناسایی نادرست گروه هدف، اثرات انگیزشی و فساد) یا عدم پوشش‌دهی کامل (یعنی ناتوانی در شناسایی بهره‌مندان بالقوه و رفع موانع بهره‌مند شدن از برنامه) فقرا را حل کند. بخشی از موفقیت ترکیه به ابتکار عمل‌ها در

رابطه با افزایش ظرفیت برای درک و پایش فقر بر پایه بهبود داده‌های قابل اتکا و اعتماد بود. علاوه بر این گزارش تبیین می‌کند چگونه سیاست حمایت اجتماعی و تورهای ایمنی اجتماعی می‌تواند نقش مهمی در ایجاد رشد فقرزدا با توجه به سازوکارهای هدفگذاری‌یکارآمد داشته باشد. توصیه‌های اصلی گزارش حاضر به شرح زیر است: (۱) ایجاد ظرفیت نهادی برای طراحی و اجرای بهتر تور حمایت اجتماعی تا هدفگذاری دقیق‌تر شده و نشتی‌ها کمتر شود؛ (۲) شناسایی فقرا، اجرای سازوکارهای هدفگذاری مناسب که به داده‌های با کیفیت پیوند داده شود؛ (۳) پایش و ارزیابی: اجرای آزمایشی و الگو گرفتن از بهترین‌ها برای کارآمدتر کردن مخارج مربوط به حمایت اجتماعی و تورهای ایمنی اجتماعی و به مشارکت طلبیدن مردم محلی برای پاسخگو نگهداشتن دولت‌ها.

پیشگفتار:

در کشور ترکیه بانک اطلاعات حمایت‌های اجتماعی در «وزارت خانواده و سیاست‌گذاری اجتماعی» مستقر است و این وزارتخانه مسئول یکپارچه‌سازی سیاست‌های حمایتی در کشور است. وزارتخانه مذکور اطلاعات افراد را به صورت الکترونیکی و برخط هر ۴۵ روز یکبار از کلیه سازمان‌های دولتی جمع‌آوری می‌کند. این بانک اطلاعات همه شهروندان را در اختیار دارد و مبنای تعیین استطاعت خانوارهاست. اطلاعات هویتی، نقل و انتقال دارایی‌ها، اطلاعات تحصیلی، میزان وام‌های گرفته شده از نظام بانکی، وضعیت مالیاتی، وضعیت شغلی، مسافرت‌های خارجی، و همچنین محل دقیق سکونت فرد در این بانک ثبت شده و بروز می‌شود. کلیه دستگاه‌های اجرایی که اطلاعات مورد نیاز خود را به وزارت خانواده می‌دهند می‌توانند از بانک اطلاعات حمایت‌های اجتماعی بهره‌برداری کنند.

از ۷۶ میلیون جمعیت ترکیه که اطلاعات همه آنها در این بانک وجود دارد نزدیک به ۲۸ میلیون نفر یارانه درمان می‌گیرند و ۱۲ میلیون نفر از انواع حمایت‌های اجتماعی بهره‌مند می‌شوند. یارانه درمان و سایر خدمات حمایتی به میزان وسیع خانوار بستگی دارد. افراد مستمند به طور کاملاً رایگان بیمه می‌شوند و افراد کم‌درآمد برای دریافت خدمات درمانی مجبور به پرداخت حق بیمه ماهانه به میزان متفاوت می‌باشند. استفاده‌کنندگان از خدمات حمایتی علاوه بر فرم‌های بانک داده‌های الکترونیکی، فرم‌های تفصیلی وضعیت اقتصادی خانوار را تکمیل می‌کنند که توسط نهادهای حمایتی مورد بازدید و راستی‌آزمایی قرار می‌گیرد.

نظام یکپارچه اطلاعات امکان یکپارچه‌سازی اجرای برنامه‌های حمایتی را به دولت بخشیده است. پس از تشکیل وزارت خانواده و سیاست‌گذاری اجتماعی تمام

۱۰۰۰ موسسه حمایتی ضمن استقلال سازمانی خود تحت این وزارتخانه اقدامات خود را هماهنگ می‌کنند. گفته می‌شود این هماهنگی مهمترین عامل موفقیت سیاست‌های حمایتی در ترکیه بوده است.

با توجه به تجربه کشور ترکیه در خصوص نظام هماهنگ سیاست‌گذاری و سامانه مدیریت اطلاعات حمایت‌های اجتماعی که محصول همکاری دستگاه‌های اجرایی است، به نظر می‌رسد همکاری میان دستگاه‌های اجرایی مهمترین گلوگاه و عامل تعیین‌کننده ایجاد زیرساختارهای لازم برای سیاست‌های موفقیت‌آمیز رفاه در ایران می‌باشد.

احمد میدری

معاون رفاه اجتماعی

فهرست مطالب

- ۱-موردکاوی کشور ترکیه ۶
- ۲-تورهای ایمنی اجتماعی در ترکیه ۸
- ۳-سازوکار هدفمندی ۱۶

فهرست جداول

- جدول ۱- روندهای شاخص توسعه انسانی ترکیه ۶
- جدول ۲-کمک‌های اجتماعی ارائه شده وزارتخانه خانواده و سیاست‌گذاری اجتماعی ۱۲
- جدول ۳- حق بیمه سلامت برحسب گروه درآمدی ۱۸

فهرست شکل‌ها

- شکل ۱- مخارج اجتماعی عمومی و خصوصی به درصد تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۰۹ ..... ۹

فهرست نمودارها

- نمودار ۱- تورهای ایمنی اجتماعی در ترکیه ۱۱
- نمودار ۲- فرایند درخواست و ارزیابی ۱۹

۱- مورد کاوی کشور ترکیه

ترکیه در طی تقریباً یک دهه گذشته توانست رشد و توسعه اقتصادی سریعی تجربه کند که منجر به افزایش سطح درآمد این کشور شد. ترکیه یکی از موفق‌ترین نمونه‌های توسعه ملاحظه می‌شود چرا که تولید ناخالص داخلی این کشور از ۲۳۳ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۲ به ۷۸۵ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۳ رسید که افزایش بیش از سه برابری است و به هجدهمین اقتصاد بزرگ جهان تبدیل شد (و به عضویت گروه ۲۰ درآمد). مهمتر اینکه ترکیه از کشوری با شاخص توسعه انسانی متوسط (۰/۶۷۱) به شاخص توسعه انسانی بالا (۰/۷۲۲) رسید.

جدول ۱- روندهای شاخص توسعه انسانی ترکیه

سال	امید به زندگی	سال‌های مورد انتظار مدرسه رفتن	میانگین سالهای مدرسه رفتن	درآمد ملی سرانه (دلار) ۲۰۰۵ برابری قدرت خرید)	مقدار شاخص توسعه انسانی
۱۹۸۰	۵۶/۵	۷/۴	۲/۹	۵۸۷۲	۰/۴۷۴
۱۹۸۵	۶۰/۱	۸/۳	۴	۶۵۸۳	۰/۵۳۰
۱۹۹۰	۶۳/۱	۸/۸	۴/۵	۷۹۶۰	۰/۵۶۹
۱۹۹۵	۶۶/۱	۹/۵	۴/۸	۸۵۳۹	۰/۵۹۸
۲۰۰۰	۶۹/۵	۱۰/۶	۵/۵	۹۶۷۵	۰/۶۴۵
۲۰۰۵	۷۲/۱	۱۱/۷	۶/۱	۱۱۳۲۰	۰/۶۸۴
۲۰۱۰	۷۳/۷	۱۲/۹	۶/۵	۱۲۴۴۰	۰/۷۱۵
۲۰۱۱	۷۴	۱۲/۹	۶/۵	۱۳۳۴۴	۰/۷۲۰
۲۰۱۲	۷۴/۲	۱۲/۹	۶/۵	۱۳۷۱۰	۰/۷۲۲

منبع: برنامه عمران سازمان ملل (۲۰۱۳)

جدول ۱ میزان بهبود در نماگرهای اصلی (امید به زندگی در بدو تولد، میانگین سال‌های مدرسه رفتن و درآمد ملی ناخالص سرانه) طی دوره ۱۲ ساله از ۱۹۸۰ تا ۲۰۱۲ را نشان می‌دهد. چنین موفقیت اقتصادی پایه پای سرمایه‌گذاری در تورهای ایمنی اجتماعی پیش رفته است. اما بحران اقتصادی در ترکیه در سال ۲۰۰۱ معیشت خانواده‌های زیادی را به خطر انداخت که یک‌شبه دارایی و شغل خود را از دست دادند. بیشتر مردم فقیر مستحق دریافت کمک‌های اجتماعی در نظام‌های موجود بودند. پرداخت‌های نقدی مشروط به عنوان زیرمجموعه‌ای از پروژه کاهش ریسک اجتماعی^۱ طی این دوره معرفی شده بود تا به بسیاری از خانواده‌های زیان‌دیده کمک کند. این آغاز جابجایی به سمت نظام تورهای ایمنی اجتماعی قوی با سازوکارهای مستحکم هدفمندی بود (ادامه را ببینید). کمک‌های اجتماعی به صورت درصدی از تولید ناخالص داخلی از ۰/۵۰ درصد در ۲۰۰۲ به ۱/۱ درصد در ۲۰۱۲ رسید، و تعداد کل منتفع‌شوندگان به ۶ میلیون و ۳۷۰ هزار نفر رسید. در حالی که مخارج کمک اجتماعی با توجه به استانداردهای اتحادیه اروپا و جهانی پایین باقی ماند، افزایش مخارج تورهای ایمنی اجتماعی و سازوکارهای مناسب هدفمندی، اثرات مثبتی بر نرخ فقر داشت (نرخ فقر ملی از ۲۷ درصد در سال ۲۰۰۲ به ۱۸/۱ درصد در سال ۲۰۰۹ کاهش یافت). دولت توانسته است فقر مطلق را (برحسب درآمد روزانه ۱/۲۵ دلار) محو کند. اما پیشرفت نسبتاً اندکی در کاهش نابرابری اتفاق افتاده است (ضریب جینی ترکیه از ۰/۴۴ در ۲۰۰۲ به ۰/۳۸ در ۲۰۱۲ کاهش یافت). به علاوه شاخص توسعه انسانی ترکیه، زیر مقدار میانگین ۰/۷۵۸ «برای کشورهای گروه توسعه انسانی بالا و زیر مقدار میانگین ۰/۷۷۱ برای کشورهای اروپا و آسیای میانه» باقی مانده است (برنامه عمران سازمان ملل، ۲۰۱۳).

مخارج عمومی که صرف حمایت اجتماعی می‌شود به صورت درصدی از تولید ناخالص داخلی رقم ۱۲/۵ درصدی است که در سطحی بالاتر از کشورهای سازمان همکاری اسلامی اما کاملاً زیر میانگین کشورهای توسعه یافته (۲۳ درصد) است (شکل ۱). با ملاحظه اینکه تولید ناخالص داخلی ترکیه رتبه هجدهم جهان را دارد درصد مخارج حمایت اجتماعی پایین بوده و از سال ۲۰۰۲ تاکنون تغییری نکرده است.

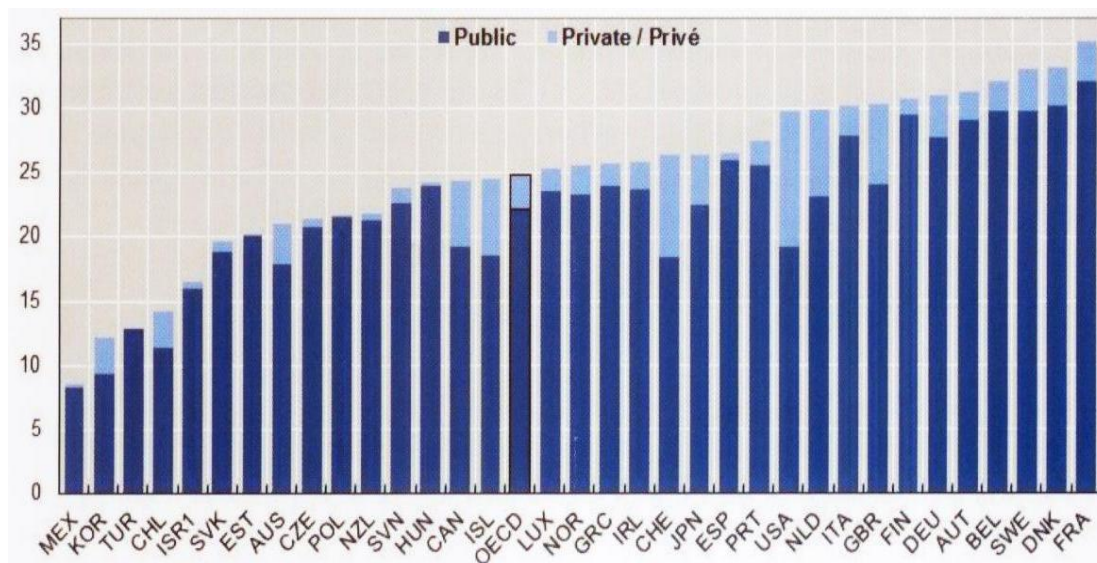
۲- تورهای ایمنی اجتماعی در ترکیه

برنامه‌های متداول تور ایمنی اجتماعی در ترکیه: یارانه‌ها، پرداخت‌های نقدی و برنامه‌های هدفمند غیرمشارکتی^۲

ارائه‌دهندگان: حمایت اجتماعی دولتی شامل تورهای ایمنی اجتماعی. برخی سازمان‌های غیردولتی و آژانس‌های کمک‌کننده

کل مخارج تور ایمنی اجتماعی در بین تمام برنامه‌ها حدود ۱/۱ درصد تولید ناخالص داخلی برآورد می‌شود.

شکل ۱- مخارج اجتماعی عمومی و خصوصی به درصد تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۰۹

Source: OECD, 2013.

ترکیه است (از اصطلاح کمک اجتماعی^۳ به جای تورهای ایمنی اجتماعی استفاده می‌شود). ترکیه شیوه اداره حمایت اجتماعی خود را از سال ۲۰۱۱ تغییر داده است تا هدفمندی بهبود یابد. تا پیش‌ازین، مخارج کمک اجتماعی به طور کلی و نظام تامین اجتماعی به طور خاص، در بین نهادهای گوناگون پراکنده شده بود. این چندپارگی به این معنا بود که بیکاران، از کارافتادگان، یتیم‌ها، زنان و گروه‌های آسیب‌پذیرتر اغلب مجبور به اتکاب به سایر قالب‌های حمایت اجتماعی از جمله حمایت‌های اجتماعی غیررسمی بودند. منتقدان می‌گفتند سازمان‌دهی حمایت اجتماعی دولت شامل تورهای ایمنی اجتماعی با این خطر روبرو است که نظام عادلانه‌ای ایجاد نکند چون که مزایا به سمت فقرا هدفگذاری نشده و

3Social Assistance

خدمات را به آنها تحویل نمی‌دهد. بلکه این نظام در عوض بر مبنای بخش‌بندی کردن جامعه و حامی و مریدپروری است و از کسانی حمایت می‌کند که از طریق روابط گوناگون با سازمان‌های سیاسی و پرنفوذ و خیریه‌های موجود توانسته‌اند امتیازاتی به دست آورند و کسانی که چنین روابطی ندارند مجبور به اتکا به روابط خویشاوندی هستند. چندپارگی در کمک اجتماعی و ارائه خدمات، و تکثر تعداد عاملان و نهادهای درگیر، تعداد محیط‌های تصمیم‌گیری در سطح خرد را افزایش داد و مشکلات هماهنگی، تنظیم و بازرسی ایجاد کرد.

برای حل این مسائل و بهبود سازوکارهای هدفمندی و کاهش نشتی‌های نظام،

دولت در سال ۲۰۱۱:

چارچوب نهادی را تقویت کرد و نظام تور ایمنی جامع‌تری ایجاد نمود که برخی از نهادها را در یک اداره دولتی متشکل کرد. مسئولیت تمام کمک‌های اجتماعی دولت مرکزی در این قالب زیر چتر وزارتخانه جدید خانواده و سیاست‌گذاری اجتماعی در ژوئن ۲۰۱۱ گرد آمد.

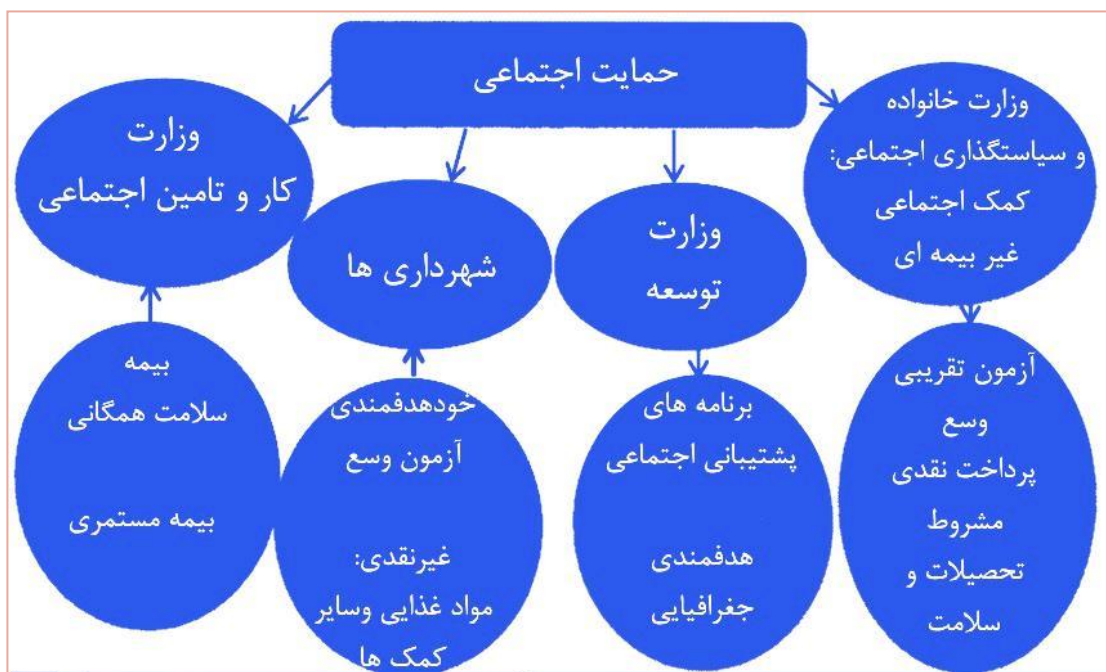
بهبود سازوکارهای هدفمندی و سامانه‌های اطلاعاتی برای تحول عملیات و پایش اثرگذاری. وزارتخانه خانواده و سیاست‌گذاری اجتماعی یک روش‌شناسی مستحکم‌تر برای کاهش نشتی‌ها و در نظر گرفتن تفاوت‌های منطقه‌ای و نابرابری در مدل‌های حمایت اجتماعی اجرا کرده است. نظام جدید اطلاعات کمک اجتماعی منسجم از آزمون تقریب وسیع استفاده می‌کند تا مزایا را با کارایی و کارآمدی بیشتری هدفمند کند. همه کمک‌بگیران از برنامه کمک اجتماعی که در بخش‌های عمومی و خصوصی رسمی کار می‌کنند نیز اکنون ملزم به ثبت نام در موسسه اشتغال عمومی هستند.

نهادهای کمک اجتماعی و حمایت اجتماعی در نمودار زیر نشان داده شده است.

وزارتخانه کار و تامین اجتماعی مسئول سیاست کارگری، محیط‌های اشتغال، بازنشستگی

و تامین اجتماعی است. وزارت توسعه و عمران پروژه‌های پشتیبانی اجتماعی را تحویل می‌دهد که عمدتاً طرح‌های «اهدای غیر کالایی» هدفگذاری به سمت فقیرترین مناطق ترکیه است. شهرداری‌ها کمک اجتماعی به فقرا را عمدتاً به شکل کالایی ارائه می‌دهند.

نمودار ۱- تورهای ایمنی اجتماعی در ترکیه

وزارتخانه خانواده و سیاست‌گذاری اجتماعی، نهاد اصلی ارائه‌دهنده تورهای ایمنی اجتماعی برای سالمندان و معلولین و کودکان است و پرداخت‌های نقدی مشروط به خانوارهای فقیر براساس شرکت در مدرسه و سوابق واکسیناسیون ارائه می‌کند. جدول ۲ برنامه‌های کمک اجتماعی اصلی را نشان می‌دهد که بیانگر انواع کمک، هدف و جامعه هدف است.

جدول ۲- كمك‌هاى اجتماعى ارائه شده وزار تخانه خانواده و سياستگذارى اجتماعى

برنامه‌ها	نوع كمك	جمعيت هدف و سازوكار هدفمندى	اهداف	تعداد منتفع شوندهگان (كمك بگيران)
پرداخت انتقالى كمك آموزشى	بچه مدرسه ابتدايى (پسر ۳۰ لير و دختر ۳۵ لير) - دبيرستانى (پسر ۴۵ لير و دختر ۵۵ لير) در ماه	خانواده‌هاى بدون تامين اجتماعى. روش‌هاى آزمون تقريب وسع	دسترسى به تحصيلات	در پايان سپتامبر ۲۰۱۳: ۸۸۷ هزار پسر بچه مدرسه‌اى و ۱۵۲ هزار دختر بچه مدرسه‌اى و ۱۳۸ هزار دختر دبيرستانى
پرداخت نقدى مشروط: كمك بهداشتى	مراقبت بهداشت اوليه: دوره حاملگى ۳۰ لير و براى يك طفل ۳۰ لير، وضع حمل در بيمارستان فقط ۷۰ لير	زنان حامله، بچه صفر تا ۵ سال، روش‌هاى آزمون تقريب وسع	دسترسى به خدمات بهداشتى	در پايان سپتامبر ۲۰۱۳: ۸۸۹ هزار كودك گروه سنى صفر تا ۵ سال كمك حاملگى درون كمك سلامت پرداخت نقدى مشروط: ۲۵ هزار زن
كمك غذايى (كمك خانواده)	كمك غذايى پيش از اعياد دينى و زمانى كه خانواده نيازمند غذا است	خانواده با درآمد سرانه زير ۲۳۴ لير يا كمتر از يك سوم حداقل دستمزد كه با كارت‌هاى شناسايى آزمون وسع گواهى شده تايبند مى‌شود، خوداهدافمندى (خوداظهاري)	فرهنگى و دينى براى تامين نيازهاى اساسى منتفع شوندهگان	براى سال ۲۰۱۲: ۵۵۳ هزار خانوار
سرپناه (كمك خانواده)	كمك نقدى يا كالابى براى حفظ و تعمير خانه فقرا و آسيب پذيرها: حداكثر تا ۲۵ هزار لير	خانواده با درآمد سرانه زير ۲۳۴ لير يا كمتر از يك سوم حداقل دستمزد كه با كارت‌هاى شناسايى آزمون وسع گواهى شده تايبند مى‌شود	انسجام اجتماعى	براى سال ۲۰۱۲: ۱۶ هزار خانواده
مسكن اجتماعى (كمك خانواده)	مسكن اجتماعى براى فقيرترين و آسيب پذيرترين مردم: مشروط: بازپرداخت ۱۰۰ لير ۱ خوابه و ۱۳۰ لير دوخوابه در ماه طى ۲۷۰ ماه	خانواده با درآمد سرانه زير ۲۳۴ لير يا كمتر از يك سوم حداقل دستمزد كه با كارت‌هاى شناسايى آزمون وسع گواهى شده تايبند مى‌شود	انسجام اجتماعى	براى سال ۲۰۱۲: ۱۵ هزار خانوار
سوخت (كمك خانواده)	سوخت (زغال سنگ) رايجان براى گرم كردن در زمستان. يك بار يك سال قبل از زمستان. حداقل ۵۰۰ كيلوگرم زغال سنگ تحويل مى‌شود.	خانواده با درآمد سرانه زير ۲۳۴ لير يا كمتر از يك سوم حداقل دستمزد كه با كارت‌هاى شناسايى آزمون وسع گواهى شده تايبند مى‌شود	كاهش قبض سوخت براى فقرا و آسيب پذيرها	براى سال ۲۰۱۲: ۱۱۱۶ هزار خانواده
زنان سرپرست خانوار (كمك خانواده)	كمك نقدى به زنان سرپرست خانوار با ازدواج قانونى بدون تامين اجتماعى: ۲۵۰ لير در ماه	زنان سرپرست خانوار با كارت شناسايى آزمون وسع گواهى مى‌شود	انسجام اجتماعى	در پايان سپتامبر ۲۰۱۳: ۲۶۸ هزار زن

تعداد منتفع شوندگان (کمک‌بگیران)	اهداف	جمعیت هدف و سازوکار هدفمندی	نوع کمک	برنامه‌ها
در پایان اکتبر ۲۰۱۳: ۵۰ هزار خانواده	انسیجام اجتماعی	خانواده‌های پرسنل ارتش که فاقد تامین اجتماعی هستند و هدف‌گذاری طبقه‌بندی شده فقرا	کمک نقدی به خانواده‌های سربازان طی خدمت نظامی: ۲۵ لیر در ماه	پرسنل ارتش (کمک خانواده)
در سال ۲۰۱۲: ۳۷۰ هزار دانش‌آموز	دسترسی به تحصیلات	خانواده‌های فقیر و دانش‌آموزان نیازمند: کارت شناسایی آزمون تقریب و سع	کمک مواد آموزشی و نیازهای آموزشی اساسی: دو بار در سال در آغاز هر ترم تحصیلی	کمک تحصیلی
در سال ۲۰۱۲: ۶۲۳ هزار دانش‌آموز	دسترسی به تحصیلات	کودکان فقیر	نهار برای بچه‌های مدرسه‌ای‌ها که مجبور به آمدن به مدرسه با اتوبوس هستند - نهار هر روز در هر ترم داده می‌شود	کمک تحصیلی
در سال ۲۰۱۲: ۱۵ میلیون دانش‌آموز	دسترسی به تحصیلات	برای همه کودکان	کتاب مدرسه رایگان	کمک تحصیلی
در سال ۲۰۱۲: ۱۴ هزار دانش‌آموز	دسترسی به تحصیلات	خانواده‌های فقیر و آسیب‌پذیر هدفتندی جغرافیایی	پول نقد برای کمک به حمل و نقل، مسکن، و غذا به بچه‌های مدرسه‌هایی که در مدرسه ابتدایی و دبیرستان شرکت می‌کنند	کمک تحصیلی
در سال ۲۰۱۲: ۴۱ هزار دانش‌آموز	دسترسی به تحصیلات برای گروه‌های آسیب‌پذیر	شخص ناتوان، کارت شناسایی، آزمون وسیع تایید می‌کند	پول نقد به اتوبوس کودکان کم‌توان به مدرسه: پرداخت سالانه	کمک تحصیلی
بین ۲۰۰۹ تا اکتبر ۲۰۱۳ ۱۴۷ خوابگاه	دسترسی به آموزش عالی	دانشجویان نیازمند در تحصیلات عالی	ظرفیت ۱۰۰ تا ۳۰۰ نفر در خوابگاه که برای تحصیلات عالی ساخته شده است	ساختن خوابگاه
بین ۲۰۰۹ تا اکتبر ۲۰۱۳ ۱۴۷ خوابگاه	دسترسی به آموزش عالی	دانشجویان نیازمند در تحصیلات عالی	ظرفیت ۱۰۰ تا ۳۰۰ نفر در خوابگاه که برای تحصیلات عالی ساخته شده است	ساختن خوابگاه
بین ۲۰۰۹ تا اکتبر ۲۰۱۳ ۱۴۷ خوابگاه	دسترسی به آموزش عالی	دانشجویان نیازمند در تحصیلات عالی	ظرفیت ۱۰۰ تا ۳۰۰ نفر در خوابگاه که برای تحصیلات عالی ساخته شده است	ساختن خوابگاه
بین ۲۰۰۹ تا اکتبر ۲۰۱۳ ۱۴۷ خوابگاه	دسترسی به آموزش عالی	دانشجویان نیازمند در تحصیلات عالی	ظرفیت ۱۰۰ تا ۳۰۰ نفر در خوابگاه که برای تحصیلات عالی ساخته شده است	ساختن خوابگاه
بین ۲۰۰۹ تا اکتبر ۲۰۱۳ ۱۴۷ خوابگاه	دسترسی به آموزش عالی	دانشجویان نیازمند در تحصیلات عالی	ظرفیت ۱۰۰ تا ۳۰۰ نفر در خوابگاه که برای تحصیلات عالی ساخته شده است	ساختن خوابگاه

تعداد منتفع شوندگان (کمک بگیران)	اهداف	جمعیت هدف و سازوکار هدفمندی	نوع کمک	برنامه‌ها
در سال ۲۰۱۲: ۱۰ شخص معلول	انسجام اجتماعی	کارت شناسایی شخص معلول، گزارش پزشکی، آزمون تقریب وسع	وسيله نقلیه برای معلولان	کمک سلامت
۹ میلیون نفر	دسترسی به سلامت	زنان و خانواده‌های با مشکلات مالی کارت شناسایی گزارش پزشکی شهروندان فقیر بدون تامین اجتماعی کارت شناسایی آزمون تقریب وسع	پروژه فرزند لوله آزمایشگاهی سن ۲۳ تا ۳۹ کاهش گروه‌های کم‌درآمد به کمتر از یک سوم حداقل دستمزد درمان لوله آزمایشگاهی برای ۲۵۰۰ خانواده امتیاز	کمک سلامت
در سال ۲۰۱۲: ۶۱۹ نفر	مقابله با افزایش قیمت مواد غذایی	افراد آسیب پذیر: سالمندان، معلولان، بیکاران دسته‌بندی شده	غذای گرم ارائه غذای گرم به کل خانواده	کمک برای اهداف ویژه
در پایان سال ۲۰۱۳: ۵۶۰ هزار نفر	مقابله با بحران و بلایای طبیعی	مردمی که تحت تاثیر بلایای طبیعی مثل زلزله، سیل، آتش سوزی و غیره قرار می‌گیرند کارت شناسایی	کاهش بلایای طبیعی کمک نقدی و کالایی	کمک در زمان بحران و شرایط اضطراری
در پایان سپتامبر ۲۰۱۳: ۵۰۵ هزار نفر	انسجام اجتماعی	سالمندان بالای ۶۵ سال کارت شناسایی آزمون تقریب وسع	مقرری برای سالمندان بالای ۶۰ سال که پیر و ضعیف هستند و رها شده‌اند، ۱۳۰ لیر در ماه	کمک‌های اجرا شده براساس قانون شماره ۲۰۲۲
در پایان سپتامبر ۲۰۱۳: ۶۶ هزار نفر	انسجام اجتماعی	افراد معلول کارت شناسایی آزمون وسع گواهی شده	مقرری برای معلولین با درآمد کمتر از ۲۴۳،۴۳ لیر سرانه در خانواده- برای معلولیت بین ۴۰ تا ۶۹ درصد ۲۶۱،۲۴ لیر و برای معلولیت ۷۰ درصد و بالاتر ۳۹۱،۸۶ لیر در ماه دریافت می‌کنند	انجام‌شده براساس قانون شماره ۲۰۲۲
در پایان سپتامبر ۲۰۱۳: ۳۹۸ هزار نفر	انسجام اجتماعی	بستگان فرد معلول آزمون وسع گواهی شده	مقرری برای بستگان افراد معلول که درآمد کمتر از ۲۴۳،۴۳ لیر در ماه دارند: آنها ماهانه ۲۶۱،۲۴ لیر دریافت می‌کنند	انجام‌شده براساس قانون شماره ۲۰۲۲
در سال ۲۰۱۲: ۱۹۲ نفر	دسترسی به سلامت	بیماران سیلیکوزیس؛ کارت شناسایی گزارش پزشکی آزمون وسع گواهی شده	پرداخت به بیماران تنفسی سیلیکوزیس	انجام‌شده بر اساس قانون شماره ۲۰۲۲

تعداد منتفع شوندگان (کمک‌بگیران)	اهداف	جمعیت هدف و سازوکار هدفمندی	نوع کمک	برنامه‌ها
بین ۲۰۰۳ تا ژوئن ۲۰۱۳: ۸۹ هزار خانواده	دسترسی به سلامت	مراقبت از اشخاص نیازمند و شخص معلولیت شدید؛ کارت شناسایی گزارش پزشکی	مقرری برای اشخاص با معلولیت شدید و درآمد کمتر از ۴۸۶ لیر سرانه، پرداخت ماهانه ۷۳۰ لیر	مقرری مراقبت در منزل
بین ۲۰۰۳ تا ژوئن ۲۰۱۳: ۱۰ هزار خانواده	کارآفرینی اجتماعی	کارآفرینی اجتماعی برای خانواده‌های فقیر تا کسب و کار ایجاد کنند و کسب و کار خویش را پایدار نگه دارند کارت شناسایی	فعالیت‌های درآمذای تا ۱۵ هزار لیر برای یک پروژه؛ حداکثر ۵۰ هزار لیر برای پروژه های گوسفندداری و ۱۵۰ هزار لیر برای گاوداری برای پروژه های گروهی	پشتیبانی از پروژه
بین ۲۰۰۳ تا ژوئن ۲۰۱۳: ۱۷۰۰ خانواده	کارآموزی	زنان فقیر؛ بیکاران و جوانان؛ کارت شناسایی گروه بندی شده	پروژه‌های آموزشی استخدام پذیر؛ مواد قابل مصرف و پول توجیبی برای شرکت در دوره	پشتیبانی از پروژه
بین ۲۰۰۳ تا ژوئن ۲۰۱۳: ۱۷۰۰ خانواده	شمولیت و انسجام اجتماعی	زنان، سالمندان و بچه‌های معلول گروه بندی شده	پروژه خدمات اجتماعیکاهش ریسک انزوای اجتماعی برای گروه های محروم ارائه خدمات اجتماعی کم هزینه	پشتیبانی از پروژه

۳- سازوکار هدفمندی

جدول بالا برنامه‌های تور ایمنی اجتماعی، پوشش‌دهی و سازوکار هدفمندی آنها در ترکیه را تشریح کرد. وزارت خانواده و سیاست‌گذاری اجتماعی در پنج حوزه زیر کمک ارائه می‌کند:

- مزایای خانواده و کودکان
- مزایای سالمندان و از کارافتادگان
- بیمه سلامت غیرمشارکتی
- پرداخت‌های کالایی به خانواده‌ها
- کمک برای اهداف خاص

روش‌های مختلف هدفمندی شامل هدفمندی جغرافیایی (وزارت توسعه و عمران)، آزمون وسع و خودهدفمندی یا خوداظهاری (شهرداری‌ها)، آزمون تقریب وسع (پرداخت مشروط نقدی)، آزمون وسع گواهی شده و هدفمندی طبقه‌بندی شده (وزارت خانواده و سیاست‌گذاری اجتماعی) وجود دارد. برنامه‌های کمک اجتماعی هدفمند به فقیرترین شش درصد جمعیت در ترکیه خدمات ارائه می‌دهد. دو تا از برنامه‌های پرداخت نقدی مشروط هدفمند برای تحصیل و سلامت از خانواده‌هایی پشتیبانی می‌کند که توان مالی لازم برای فرستادن فرزندان خود به مدرسه را ندارند و به خانواده‌هایی کمک می‌کند که به طور مرتب فرزندان و زنان باردار را به درمانگاه می‌فرستند. برنامه پرداخت نقدی مشروط برای تحصیل و سلامت در سال ۲۰۰۳ شروع شد و ۱/۱ میلیون منتفع‌شونده را از طریق آزمون تقریب وسع بر اساس داده‌ها از پیمایش هزینه و درآمد خانوار هدفگذاری کرد. این برنامه از آن زمان تاکنون ادامه یافته است. در سال ۲۰۱۳، از ۸۸۷ هزار پسر بچه مدرسه‌ای، ۸۵۷ هزار دختر بچه مدرسه‌ای، ۱۵۲ هزار پسر دبیرستانی و ۱۳۸ هزار دختر دبیرستانی حمایت شد تا ادامه تحصیل دهند. در سال ۲۰۱۳، تعداد ۸۹۰ هزار بچه زیر

پنج سال (صفر تا ۵ سال) و ۲۶ هزار زن باردار از دسترسی به خدمات بهداشتی بهره‌مند شدند.

در سال ۲۰۱۱، رویکرد به هدفگذاری فقرا بازنگری شد تا تغییر میزان و با رفتار فقر را منعکس نماید. یک نظام ملی متمرکز شده جدید توسط وزارت خانواده و سیاست‌های اجتماعی توسعه یافت که هدف از آن شناسایی فقرا با دقت بیشتر بود. این امر مستلزم استفاده از یک بانک اطلاعاتی یارانه‌ای پیچیده بود. این سامانه برای هدفگذاری و شناسایی منتفع‌شوندگان از برنامه‌های مختلف تور ایمنی اجتماعی در جدول بالا استفاده شد. این سامانه پایگاه اطلاعاتی ۱۴ وزارتخانه را به هم پیوند می‌دهد تا اطلاعات گوناگون درباره وضعیت اجتماعی و مالی درخواست‌کنندگان کمک را جمع‌آوری کرده و سوابق نهادی را کنترل کند تا پورت فوی منتفع‌شوندگان ایجاد شود که می‌تواند برای هر کدام از برنامه‌های جدول بالا استفاده شود. برای مثال جایگاه شغلی و درآمدی فرد از سازمان تامین اجتماعی، مالکیت و اجاره زمین از وزارت کشاورزی و غیر آن. یک شرط دریافت مزایا اینست که دریافت‌کنندگانی که قادر به کار کردن هستند به صورت اجباری در موسسه اشتغال عمومی ترکیه ثبت‌نام شوند.

گروه‌های هدفگذاری شده برای کمک بیمه سلامت شامل زنان، خانواده‌های دچار مشکلات مالی، و فقرای بدون تامین اجتماعی هستند. این بزرگترین برنامه است و پوشش‌دهی خیلی بالایی دارد. دولت حق بیمه سلامت برای ۹/۵ میلیون نفر از مردم کم درآمد را می‌پردازد (همانطور که در جدول زیر مشخص است). حائز شرایط بودن براساس درآمد خانواده توصیف می‌شود. یک شخص حائز شرایط دریافت کمک بیمه سلامت تلقی می‌شود اگر مقدار درآمد هر عضو خانواده وی کمتر از یک سوم حداقل دستمزد (کمتر از ۲۶۷ لیر) باشد. اگر این معیار تامین شود، هزینه نیازهای سلامتی هر عضو را دولت پوشش می‌دهد.

جدول ۳- حق بیمه سلامت بر حسب گروه درآمدی

گروه درآمدی	حائز شرایط برای حق بیمه	حق بیمه
گروه صفر	مقدار درآمد هر عضو خانواده کمتر از یک سوم حداقل دستمزد باشد (صفر تا ۲۶۷ لیر)	حق بیمه نمی‌پردازد- دولت می‌پردازد
گروه یک	مقدار درآمد هر عضو خانواده بین یک سوم حداقل دستمزد و حداقل دستمزد باشد (۲۶۷ تا ۸۰۱ لیر)	حق بیمه ۳۳ لیر می‌پردازد (۳ درصد حداقل دستمزد)
گروه دو	مقدار درآمد هر عضو خانواده بین حداقل دستمزد و دو برابر حداقل دستمزد باشد (۸۰۱ تا ۱۷۷۳ لیر)	حق بیمه ۱۰۲ لیر می‌پردازد (۱۲ درصد حداقل دستمزد)
گروه سه	مقدار درآمد هر عضو خانواده بیشتر از دو برابر حداقل دستمزد باشد (بیش از ۱۷۷۳ لیر)	حق بیمه ۲۰۸ لیر می‌پردازد (۱۲ درصد دو برابر حداقل دستمزد)

منبع: وزارت خانواده و سیاست‌های اجتماعی (۲۰۱۲)

نظام جاری از آزمون‌های وسیع گواهی‌شده برای تعیین حائز شرایط بودن استفاده می‌کند. این نظام از سازوکار پیوندی استفاده می‌کند که معیارها و داده‌های مرکزی را با دانش محلی ترکیب می‌کند. بازدیدهای میدانی امکان ارزیابی بیشتر را می‌دهد و از بازدیدهای خانواده برای کنترل متقابل اطلاعات ارائه شده در درخواست‌ها استفاده می‌شود. این فعالیت‌ها توسط پرسنل «بنیادهای کمک اجتماعی و همبستگی» ۴ (Vakif) که در ۸۱ شهر و ۸۹۲ شهرستان ترکیه واقع شده‌اند. Vakif به عنوان یک پل بین وزارتخانه خانواده و سیاست‌های اجتماعی و مردم فقیر عمل می‌کند. آنها درخواست‌ها برای کمک اجتماعی را ارزیابی کرده و پول نقد و کمک‌های کالایی عرضه می‌دارند.

اما کمک برای بیشتر برنامه‌ها فقط به مدت سه ماه طول می‌کشد. پس از آن ارزیابی مجدد می‌شود تا برای کمک بیشتر حائز شرایط دانسته شوند. این کمک برای برنامه‌هایی مثل پشتیبانی از زنان سرپرست خانوار به مدت یکسال طول می‌کشد؛ اما منتفع‌شوندگان باید هر ساله گواهی مجدد شوند. معلولان و سالمندان به محض اینکه حائز شرایط دانسته شوند

4"social assistance and solidarity foundation"

نیازی به ارزیابی سالانه نیست. از کسانی که در برنامه‌های بهداشتی حضور دارند و اضافه بیمه آنها را دولت می‌پردازد هر سال برای ارزیابی مجدد بازدید می‌شود. در برخی موارد که درآمد فرد طی یک سال تغییر خواهد کرد، منتفع‌شوندگان باید ماهانه درخواست دهند به طوری که مزایای دریافتی آنها را بتوان مطابق با شرایط تعدیل کرد. «اگر سامانه متوجه شود که تعداد اعضای خانوار به دلیل تولد، مرگ، ازدواج، طلاق و غیر آن تغییر کرده است، و در پایگاه داده‌های عمومی ثبت شده باشد، درآمد سرانه خانوار به نحو خودکار بازبینی می‌شود تا این رویداد منعکس شود و میزان کمک مناسب تعیین شود.»

نمودار ۲- فرایند درخواست و ارزیابی

گزارشات منتشر شده معاونت رفاه اجتماعی

۱. وضعیت فقر و نابرابری در ایران در دوره ۸ ساله ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۱؛ (دفتر مطالعات رفاه اجتماعی) (آذرماه ۹۲)
۲. نقدی بر واگذاری بیمه‌های درمان به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی؛ (دفتر بیمه‌های سلامت) (آذرماه ۹۲)
۳. نقدی بر ادغام سازمان‌های بیمه‌گر در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی: تجربه سایر کشورها؛ (دفتر بیمه‌های سلامت) (آذرماه ۹۲)
۴. نقد و بررسی داده‌های سالنامه آماری در حوزه آسیب‌های اجتماعی؛ (دفتر امور آسیب‌های اجتماعی) (دی‌ماه ۹۲)
۵. تحلیل محتوای اخبار آسیب‌های اجتماعی در رسانه‌ها؛ (دفتر امور آسیب‌های اجتماعی) (دی‌ماه ۹۲)
۶. بررسی وضعیت طلاق در کشور بین سال‌های ۸۴ و ۹۱؛ (دفتر امور آسیب‌های اجتماعی) (دی‌ماه ۹۲)
۷. نگاهی به گفتمان رهبر معظم انقلاب پیرامون سبک زندگی، تعاون و اقتصاد مقاومتی؛ (دفتر امور آسیب‌های اجتماعی) (دی‌ماه ۹۲)
۸. توانمندسازی خانوارهای ساکن در محله‌های فقیرنشین همگام با هدفمندسازی یارانه‌ها؛ (دفتر مطالعات رفاه اجتماعی) (بهمن ماه ۹۲)
۹. برنامه راهبردی کاهش فقر در ایران؛ (دفتر مطالعات رفاه اجتماعی) (اسفند ۹۲)
۱۰. طرح جامع ظرفیت‌سازی سازمان‌های مردم‌نهاد در حوزه رفاه و تأمین اجتماعی؛ (دفتر مطالعات رفاه اجتماعی) (اسفند ۹۲)
۱۱. برنامه یارانه خوراک در آمریکا (SNAP)؛ (دفتر مطالعات رفاه اجتماعی) (اردیبهشت ۹۲)
۱۲. مشروط‌سازی دریافت یارانه نقدی به انجام آزمایشات رایگان پزشکی؛ (دفتر مطالعات رفاه اجتماعی) (اردیبهشت ماه ۹۳)

۱۳. پتانسیل تحقق نیافته ایران، مخزن استعداد های بهره‌برداری نشده؛ (دفتر مطالعات رفاه اجتماعی) (خرداد ماه ۹۳)
۱۴. نگاهی به پدیده سوء مصرف مواد مخدر در ایران؛ (دفتر امور آسیب‌های اجتماعی) (خرداد ماه ۹۳)
۱۵. شکل‌گیری دولت رفاه و سرمایه‌داری هماهنگ؛ (دفتر مطالعات رفاه اجتماعی) (تیرماه ۹۳)
۱۶. مشارکت اجتماعات محلی در شناسایی فقرا؛ (دفتر مطالعات رفاه اجتماعی) (تیرماه ۹۳)
۱۷. نگاهی به شاخص گرسنگی جهانی و وضعیت ایران؛ (دفتر مطالعات رفاه اجتماعی) (تیرماه ۹۳)
۱۸. طراحی پرسشنامه برای شناسایی خانوارهای فقیر؛ (دفتر مطالعات رفاه اجتماعی) (تیرماه ۹۳)
۱۹. شاخص رشد و تکامل کودک ۲۰۱۲: پیشرفت‌ها، چالش‌ها و نابرابری (دفتر مطالعات رفاه اجتماعی) (مرداد ۱۳۹۳)
۲۰. بررسی پدیده خودکشی در ایران و جهان؛ (دفتر امور آسیب‌های اجتماعی) (شهریور ماه ۹۳)
۲۱. شاخص امنیت غذایی جهانی سال ۲۰۱۴ (GFSI)؛ (دفتر مطالعات رفاه اجتماعی) (شهریور ۱۳۹۳)
۲۲. برنامه‌های حمایت اجتماعی در کشور ترکیه ؛ (دفتر مطالعات رفاه اجتماعی) (مهر ماه ۹۳)

پس از بحران اقتصادی ۲۰۰۱ در ترکیه، دولت تصمیم گرفت نظام حمایت‌های اجتماعی خود را بازنگری نماید زیرا برنامه جامع حمایت‌های اجتماعی شرط عبور از بحران‌های اقتصادی و حرکت موفقیت‌آمیز به سوی اقتصاد بازار است. در کشور ترکیه نزدیک به ۱۰۰۰ نهاد حمایتی زیر نظر شهرداری‌ها و سازمان‌های مختلف دولتی فعالیت می‌کردند و هیچ نظام اطلاعاتی برای یکپارچه‌سازی اطلاعات و سیاست‌گذاری منسجم وجود نداشت. دولت ترکیه توانست در ظرف کمتر از ۵ سال این نظام را تبدیل به یک نظام کارآمد حمایت‌های اجتماعی سازد. برپایه این نظام و رشد اقتصادی مستمر، ترکیه موفق شد از سال ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۲ درصد افراد زیر خط فقر را از ۳۳ درصد به حدود ۳ درصد کاهش دهد. بانک اطلاعات حمایت‌های اجتماعی و نظام یکپارچه سیاست‌گذاری دو رکن اساسی در نظام حمایت‌های اجتماعی این کشور است. بانک اطلاعات حمایت‌های اجتماعی در «وزارت خانواده و سیاست‌گذاری اجتماعی» مستقر است و این وزارتخانه مسئول یکپارچه‌سازی سیاست‌های حمایتی در کشور است.

